Lietas arhīva Nr. CA-0262-21
ECLI:LV:LAAT:2021:1229.C12217320.9.S

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā
Rēzeknē 2021.gada 29.decembrī

Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija:
tiesnese-referente Valentīna Sokolova,
tiesnese Inguna Tabore,
tiesnese Silvija Vasiļevska,

izskatīja rakstveida procesā civillietu /pers. A/ un /pers. B/ prasībā pret /pers. C/ par īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašuma domājamajām daļām sakarā ar /pers. A/ un /pers. B/ apelācijas sūdzību un /pers. C/ pretapelācijas sūdzību par Daugavpils tiesas 2021.gada 29.jūlija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. A/ un /pers. B/ 2020.gada 17.septembrī cēla tiesā prasību pret /pers. C/ un, pamatojoties uz Civillikuma 392., 393.pantu, 404.panta 1.puntu, 423., 425., 667., 670. un 1922.pantu, lūdza /pers. A/ un /pers. B/ kā neatraidāmajiem mantiniekiem atzīt īpašuma tiesības katram uz ¼ domājamo daļu no Daugavpils tiesas Preiļu pilsētas zemesgrāmatas nodalījumā Nr./numurs /ierakstītā dzīvokļa īpašuma /adrese/, kadastra Nr./numurs /, attiecīgajās daļās izbeigt /pers. C/ dzīvokļa īpašuma tiesības.

Prasībā norādīts, ka minēto dzīvokli 2020.gada 5.februārī /pers. C/ ir uzdāvinājis /pers. E/, kas nomira 2020.gada 5.augustā. Dāvinājuma līgums noslēgts tādā apmērā, ka prasītājiem, kuri ir dāvinātāja neatraidāmie mantinieki (laulātā un dēls) neatliek viņu neatņemamās daļas, katram ¼ domājamā daļa no dzīvokļa īpašuma, jo tā bija /pers. E/ vienīgā manta.

[2] Ar Daugavpils tiesas 2021.gada 29.jūlija spriedumu prasība apmierināta daļēji. /pers. A/ un /pers. B/ kā neatņemamās daļas tiesīgajiem mantiniekiem katram atzītas tiesības uz neatņemamo mantojuma daļu - ¼ domājamo daļu no dzīvokļa īpašuma /adrese/ un nospriests šīs daļas izdot naudas izteiksmē, piedzenot no atbildētājas katra prasītāja labā 1330,75 EUR.

Prasība par īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašuma domājamajām daļām un attiecīgajā daļā atbildētājas īpašuma tiesības izbeigšanu noraidīta.

[2.1]Tiesa atzina, ka prasītājiem saskaņā ar Civillikuma 422., 423., 1922.pantu ir tiesības uz /pers. B/ atbildētājai uzdāvinātā dzīvokļa neatņemamo daļu, katram uz ¼ daļu, jo prasītāji ir /pers. E/ mantojuma neatņemamās daļas tiesīgie, uzdāvinātais dzīvokļa īpašums bija /pers. E/ vienīgā manta, prasītāji nav saņēmuši savu neatņemamo mantojuma daļu.

Tiesa atzina, ka saskaņā ar Civillikuma 423.panta otrās daļas noteikumiem, prasītājiem pienākošā mantojuma neatņemamā daļa no nekustamā īpašuma ir izdodama naudā un šī daļa naudas izteiksmē ir nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības 5323 EUR ¼ daļa katram.

[2.2] Tiesa secināja, ka neatņemamās daļas izdošana naudā nav prasījuma robežu pārkāpums, jo prasības priekšmets lietā ir neatņemamās daļas tiesīgā mantinieka aizskartās tiesības uz mantojuma neatņemamo daļu, nevis īpašuma tiesības. Apstāklis, ka prasītāji mantojuma neatņemamo daļu ir lūguši izdot kā domājamo daļu no nekustamā īpašuma, neliedz tiesai iespēju lemt par mantojuma neatņemamās daļas izdošanu naudā, jo lietas izskatīšanas gaitā ir konstatēts prasītāju tiesību aizskārums uz mantojuma neatņemamo daļu.

[3] Prasītāji iesniedza apelācijas sūdzību, norādot, ka pārsūdz pirmās instances tiesas spriedumu daļā par neatraidāmo mantinieku neatņemamās daļas izdošanu naudas kompensācijas veidā. Apelācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[3.1] Tiesa nepamatoti piemēroja Civillikuma 422. un 423.pantu, jo minētās normas ir piemērojamas, ja neatņemamā dala tiek izprasīta testamentārās mantas novēlēšanas gadījumā. Izskatāmajā lietā neatņemamās daļas tiek izprasītas mantas dāvināšanas gadījumā, tāpēc ir piemērojams Civillikuma 1922.pants, kas neparedz, ka izprasāmās neatņemamās daļas tiesīgām personām ir jāsaņem tieši naudas izteiksmē.

Ceļot prasību uz Civillikuma 1922.panta pamata, kad neatraidāmā mantinieka neatņemamā daļa ir atsavināta uz dāvinājuma līguma pamata, tiesīgai personai ir tiesības gan prasīt mantas izdalīšanu dabā, gan prasīt kompensēt to naudā. Minētais atšķiras no Civillikuma 423.panta otrās daļas regulējuma, kas paredz, ka neatraidāmam mantiniekam ceļot prasību par neatņemamās daļas izprasīšanu, kas ietilpst uz testamenta pamata novēlētā mantā, ir tiesības tikai uz daļas saņemšanu naudas izteiksmē. Šādu nostāju apstiprina Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta atziņas (sk. *Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments, Tiesu prakses vispārinājums strīdos par mantojuma tiesībām, 2007.gada oktobris , 24.lpp., 3.rindkopa*).

Prasītāju prasījums bija par īpašuma tiesību atzīšanu uz nekustamā īpašuma domājamo daļu, nevis par naudas kompensāciju.

Pirmās instances tiesas spriedumā nav norādīta motivācija, kāpēc neatņemamā daļa prasītājiem ir izdalāma nevis dabā, bet naudā. Turklāt tiesa vispār kļūdaini secināja, ka konkrētajā gadījumā prasītājiem nav tiesību prasīt īpašuma tiesību atzīšanu.

[3.2] Tiesa nepamatoti naudas kompensācijas apmēru noteica no dzīvokļa kadastrālās vērtības, jo ar lietā esošajiem pierādījumiem nav konstatēts, ka dzīvokļa īpašuma kadastrālā vērtība atbilst tā patiesai vērtībai, tāpēc prasītājiem noteiktā kompensācija 1330,75 EUR katram nav uzskatāma par samērīgu un taisnīgu.

Nepamatots ir tiesas pārmetums par pierādījumu neiesniegšanu par dzīvokļa vērtību. Prasītājiem nebija pamata šādu pierādījumu iesniegšanai, jo prasītāji lūdza izdalīt tiem neatraidāmo daļu dabā, atzīstot katram īpašuma tiesības uz dzīvokļa ¼ domājamo daļu.

[4] Atbildētāja iesniedza pretapelācijas sūdzību, pārsūdzot spriedumu apmierinātajā daļā un norādot šādus argumentus.

Pirmās instances tiesa ir izgājusi ārpus prasības izskatīšanas robežām, pārkāpjot Civilprocesa likuma 10., 192.pantu, jo taisījusi spriedumu par mantojuma daļas izdošanu naudā, kaut gan tāda prasība netika celta.

Prasība par īpašuma tiesībām uz nekustamā īpašuma domājamām daļām ir noraidāma, jo saskaņā ar Civilprocesa likuma 423.panta otro daļu neatņemamās daļas tiesīgajiem ir tikai prasījuma tiesība uz neatņemamās daļas izdošanu naudā arī tad, ja šī daļa atprasāma no dāvanas saskaņā ar Civillikuma 1922.pantu (*sk. Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojums "Tiesu prakse mantojuma lietās 2013.-2021.gada aprīlis" 22.-23.,72.lpp.*).

Tā kā prasītāji nelūdza izmaksāt neatņemamo mantojuma daļu naudā, pirmās instances tiesā netika izteikti pušu argumenti par izmaksājamās naudas summas apmēru, kā arī par šiem apstākļiem netika iesniegti pierādījumi. Kompensācijas apmēru tiesa ir noteikusi pēc savas iniciatīvas, vadoties no īpašuma kadastrālās vērtības, neuzklausot pušu viedokļus. Neatņemamās mantojuma daļas izdošana naudā nav iespējama arī apelācijas instances tiesā, jo tādā veidā pusēm tiek liegtas tiesības uz lietas izskatīšanu pēc būtības divās tiesas instancēs.

[5] Prasītāji iesniedza paskaidrojumus par pretapelācijas sūdzību, norādot šādus argumentus.

Civillikuma 423.panta otrās daļas regulējums strīda izskatīšanai nav piemērojams, jo manta ir uzdāvināta, nevis novēlēta ar testamentu.

Augstākās tiesas prakses apkopojums par 2013. -2021.gada aprīli nesatur Augstākās tiesas secinājumu, ka dāvinājuma līguma noslēgšanas gadījumā neatņemamās daļas izdalīšana nekustamā īpašuma domājamo daļu veidā ir aizliegta.

Pretapelācijas sūdzību parakstīja un iesniedza advokāte Rita Jureviča, kurai nav attiecīgā pilnvarojuma.

Pirmās instances tiesa ir pārkāpusi Civilprocesa likuma 192.pantu un izgājusi ārpus prasības izskatīšanas robežām, jo taisījusi spriedumu par mantojuma daļas izdošanu naudā, kaut gan tāda prasība netika celta. Šādā daļā pretapelācijas sūdzība ir pamatota.

Motīvu daļa

[6] Ar 2020.gada 7.septembra notariālo aktu - prasītāju mantošanas iesniegumu (lietas 11.lapa) ir pierādīts, ka prasītāji likumā noteiktajā termiņā izteica gribu pieņemt 2020.gada 5.augustā mirušā /pers. E/ mantojumu.

Prasītāja /pers. A/ ir /pers. E/ laulātā un prasītājs /pers. B/ ir viņa dēls. Tātad saskaņā ar Civillikuma 423.panta pirmo daļu prasītāji ir /pers. E/ mantojuma neatņemamās daļas tiesīgie. Lietā par to nav strīda.

[7] /pers. E/ 2020.gada 5.februārī uzdāvināja atbildētājai /pers. C/ dzīvokļa īpašumu /adrese/, uz kuru viņai 2020.gada 7.februārī nostiprinātas īpašuma tiesības zemesgrāmatā.

[8] No Civillikuma 423.panta otrās daļas noteikumiem, ka neatņemamās daļas tiesīgajiem ir tikai prasījuma tiesība uz neatņemamās daļas izdošanu naudā, un Civillikuma 425.panta noteikumiem, ka neatņemamā daļa ir puse no tās mantojuma daļas vērtības, kādu neatņemamās daļas tiesīgais manto pēc likuma, izriet, ka neatņemamā daļa ir mantojuma daļas vērtība naudas izteiksmē. Prasītāji apelācijas sūdzībā un paskaidrojumos par pretapelācijas sūdzību piekrīt, ka atbilstoši Civillikuma 422., 423.pantam neatņemamā daļa aprēķināma un izprasāma tikai naudas izteiksmē.

Prasītāju arguments, ka Civillikuma 423.panta regulējums nav piemērojams gadījumā, ja manta ir uzdāvināta, ir nepamatots, jo Civillikuma 1922.pantā ir tieša atsauce uz Civillikuma 422.pantu un turpmākiem pantiem. Atbilstoši Civillikuma 1922.panta pirmās daļas noteikumiem neatņemamās daļas ir tās daļas, kuras paredzētas Civillikuma 422. un turpmākos pantos, tas ir, mantojuma neatņemamās daļas vērtība naudas izteiksmē.

No Civillikuma 1922.panta otrās daļas noteikumiem, ka, aprēķinot neatņemamo daļu, jāņem par pamatu dāvinātāja mantas stāvoklis dāvināšanas laikā, arī izriet, ka neatņemamā daļa aprēķināma, ņemot vērā mantas vērtību.

Prasītāju atsauce uz Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta atziņām 2007.gada Tiesu prakses vispārinājumā strīdos par mantojuma tiesībām ir nepamatota, jo šis tiesu prakses apkopojums veikts pirms Civillikuma 423.panta otrās daļas noteikumu, ka neatņemamās daļas tiesīgajiem ir tikai prasījuma tiesība uz neatņemamās daļas izdošanu naudā, stāšanās spēkā 2014.gada 1.jūlijā.

[8.1] Ievērojot iepriekš minēto, tiesa atzīst, ka prasītājiem kā neatņemamās daļas tiesīgajiem nav tiesību prasīt īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašuma domājamajām daļām, jo saskaņā ar Civillikuma 1922.pantu un 423.panta otrās daļas noteikumiem neatņemamās daļas tiesīgajiem ir tikai prasījuma tiesība uz neatņemamās daļas izdošanu naudā, nevis īpašuma tiesība uz uzdāvinātās mantas domājamo daļu.

[8.2] Pirmās instances tiesas secinājums, ka prasītājiem kā neatņemamās daļas tiesīgajiem ir tiesības katram uz dzīvokļa īpašuma 1/4 domājamo daļu, ir kļūdains, jo saskaņā ar Civillikuma 425.panta noteikumiem neatņemamā daļa ir puse no tās mantojuma daļas vērtības, kādu neatņemamās daļas tiesīgais manto pēc likuma, no kā izriet, ka prasītājiem kā neatņemamās daļas tiesīgajiem katram ir tiesības uz dzīvokļa vērtības, nevis dzīvokļa īpašuma 1/4 daļu. Līdz ar to pirmās instances tiesas sprieduma rezolutīvā daļa ir pretrunīga, jo tajā norādīts kā atzīt prasītājiem tiesības uz neatņemamo mantojuma daļu - dzīvokļa īpašuma ¼ domājamo daļu katram, tā arī noraidīt prasību par īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašuma ¼ domājamo daļu katram prasītājam.

[9] Tā kā prasītājiem nav tiesību uz dzīvokļa īpašuma domājamajām daļām, prasība ir noraidāma.

Pretapelācijas sūdzības arguments, un prasītāju viedoklis, ka pirmās instances tiesai nebija pamata taisīt spriedumu par neatņemamās daļas izdošanu naudā, ir pamatots, jo šāda prasība nav celta un saskaņā ar Civilprocesa likuma 192.panta noteikumiem tiesa taisa spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas.

[10] Prasītāju apgalvojums, ka atbildētājas advokātei Ritai Jurevičai nav pilnvarojuma parakstīt un iesniegt pretapelācijas sūdzību neatbilst patiesībai, jo lietā ir advokātei izsniegtā pilnvara, kurā norādīts uz tiesībām pārsūdzēt tiesas nolēmumus apelācijas vai kasācijas kārtībā (lietas 39.lapa).

[11] Tiesa piespriež no prasītājiem vienādās daļās atbildētājas labā saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu visus samaksātos tiesas izdevumus un saskaņā ar Civilprocesa likuma 44.panta trešo daļu izdevumus advokāta palīdzības samaksai, jo prasība pilnīgi noraidāma.

Atbildētājas samaksātie tiesas izdevumi ir valsts nodeva par pretapelācijas sūdzību 200 EUR. Atbildētājas izdevumi advokāta palīdzības samaksai ir 500 EUR. Šie izdevumi nepārsniedz 30 procentus no prasības summas 2661,50 EUR, kas ir dzīvokļa īpašuma ½ domājamās daļas kadastrālā vērtība, tādēļ saskaņā ar Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punkta "a" apakšpunktu izdevumi advokāta palīdzības samaksai atlīdzināmi atbildētājai pilnā apmērā.

Tādējādi atbildētājas labā no prasītājiem vienādās daļās piespriežami tiesāšanās izdevumi 700 EUR jeb 350 EUR no katra.

[12] Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 140.panta sestās daļas noteikumiem, tiesa atceļ ar Daugavpils tiesas tiesneses 2020.gada 28.septembra lēmumu piemēroto prasības nodrošinājumu – aizlieguma atzīmes ierakstīšanu zemesgrāmatā dzīvokļa īpašumam /adrese/, kadastra Nr./numurs /, jo prasība ir noraidīta.

[13] Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 204.[1]panta noteikumiem tiesa nosaka atbildētājai sprieduma par naudas summas piedziņu labprātīgai izpildei šī likuma normas otrajā daļā paredzēto maksimālo termiņu- desmit dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 432., 454, 189., 190., 204.[1] pantu, tiesa

nosprieda

noraidīt pilnīgi /pers. A/ un /pers. B/ prasību pret /pers. C/ par īpašuma tiesību atzīšanu uz dzīvokļa īpašuma /adrese/, kadastra Nr./numurs /, domājamajām daļām.

Piedzīt no /pers. A/, personas kods /personas kods/, /pers. C/, personas kods /personas kods/, labā tiesāšanās izdevumus 350 EUR (trīs simti piecdesmit *euro*).

Piedzīt no /pers. B/, personas kods /personas kods/, /pers. C/, personas kods /personas kods/, labā tiesāšanās izdevumus 350 EUR (trīs simti piecdesmit *euro*).

Samaksu veikt /pers. C/ norēķinu kontā /numurs/, AS "SEB banka".

Noteikt /pers. A/ un /pers. B/ termiņu sprieduma par naudas summas piedziņu labprātīgai izpildei - 10 dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Atcelt ar Daugavpils tiesas tiesnese s 2020.gada 28.septembra lēmumu piemēroto prasības nodrošinājumu – aizlieguma atzīmes ierakstīšanu zemesgrāmatā dzīvokļa īpašumam /adrese/, kadastra Nr./numurs /.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā 30 dienu laikā no sprieduma pasludināšanas datuma Augstākās tiesas Civillietu departamentā, iesniedzot kasācijas sūdzību Latgales apgabaltiesā un samaksājot drošības naudu 300 EUR, maksājuma dokumentā norādot: saņēmējs Latvijas Republikas Augstākā tiesa, reģistrācijas Nr. 90000068892, saņēmēja banka Valsts kase, kods TRELLV22, konta Nr. LV83TREL8280010000000, ekonomiskais klasifikācijas kods F22010010, norādot personas datus, lietas Nr. C12217320.

Tiesnese referente V.Sokolova
Tiesnese I.Tabore
Tiesnese S.Vasiļevska